บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกสังคม ไม่ว่าสังคมนั้นจะเป็นสังคมขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ตาม รูปแบบของความขัดแย้งนั้นมีอยู่ในหลายลักษณะด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล ความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับชุมชน หรือความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนก็ตาม

สังคมไทยในอดีตนั้นเมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งขึ้นมาในชุมชนไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ หรือความขัดแย้งที่ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมก็ตาม ก็มักจะได้รับการแก้ไขเยียวยา โดยคนในชุมชนกันเอง โดยชุมชนถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องปกปักษ์รักษาชุมชนไม่ให้เกิดความวุ่นวายขึ้นมา อีกทั้งชุมชนมองว่าความขัดแย้งดังกล่าวไม่ได้ส่งผลเฉพาะคู่กรณีที่ขัดแย้งอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบถึงบุคคลรอบข้างที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนด้วย แต่เมื่ออิทธิพลของแนวคิดในเรื่องของรัฐที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ก็ทำให้กระบวนทัศน์ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งเปลี่ยนไป โดยมองว่ารัฐมีหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมาก็มอบอำนาจการจัดการต่าง ๆ ให้กับรัฐ ซึ่งในที่นี้ก็คือ กระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ทำให้ชุมชนขาดสำนึกร่วมในการรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (มูฮัมหมัดรอฟีอี มูซอ , 2549 : 1 – 2)

ในบริบทของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งในปัจจุบันนี้เต็มไปด้วยความขัดแย้งมากมาย เป็นความขัดแย้งในหลายระดับและหลายรูปแบบ แต่ภายใต้ความขัดแย้งดังกล่าวซึ่งเป็นที่รับรู้โดยผ่านสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ นั้น ยังมีชุมชนเกษตรอีกหลายต่อหลายชุมชนที่จำเป็นต้องดำรงชีวิตอยู่โดยการพึ่งพิงกับฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในบริเวณชุมชนของตนเอง ทั้งชุมชนชาวประมงพื้นบ้านและชุมชนชาวนาที่ต้องการฟื้นฟูการทำนาร้าง ชุมชนต่าง ๆ เหล่านี้ก็ประสบกับปัญหาความขัดแย้งเช่นเดียวกัน โดยมีทั้งความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน ฯลฯ แต่ในขณะเดียวกันชุมชนก็มีระบบในการจัดการความขัดแย้งตามวิถีของชุมชน ซึ่งส่งผลให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ร่วมกันมาได้อย่างสงบสุข

ระบบและกระบวนการจัดการความขัดแย้งของชุมชนที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของการคำนึงถึงหลักศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้สามารถทำความเข้าใจถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ตลอดจนทุนทางสังคมของชุมชนที่นำมาใช้ในกระบวนการจัดการความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่การปรับใช้เป็นแนวทางในการสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นกับสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในลำดับต่อไป

Prince of Songkla University Pattani Campus

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนได้รับการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และฐานทรัพยากรของชุมชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2.2 สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ชุมชนได้รับการสนับสนุนส่งเสริมด้านสิทธิ เสรีภาพและการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและฐานทรัพยากรของชุมชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3.2 ผลที่ได้จากการศึกษา เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3.3 ข้อมูล ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการนำภูมิปัญญาของชาวบ้านไปเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความขัดแย้งบนฐานทรัพยากรต่าง ๆ ได้

1.4 ของเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) โดยพิจารณาศึกษาถึงกระบวนการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้บนฐานทรัพยากร โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ 2 ฐานทรัพยากร กล่าวคือ

- ฐานทรัพยากรประมง : ศึกษาในเขตชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี
- ฐานทรัพยากรการฟื้นฟูนาร้าง : ศึกษาในเขตชุมชนชาวนา ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี , จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส

Prince of Songkla University Pattani Campus

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ชาวบ้าน ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีและชาวนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ได้ในพื้นที่นั้น ๆ โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้ของตนอย่างหลากหลาย ผสมผสานความกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาวะแวดล้อม การประกอบอาชีพและกระบวนการทางสังคม เพื่อให้ชีวิตอยู่ได้ในสภาพที่เหมาะสมกับธรรมชาติและถ่ายทอดกระบวนการเหล่านี้มาจนชั่วลูกชั่วหลาน

การเข้าใจทรัพยากร หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้านในการเรียนรู้และเข้าใจลักษณะทางธรรมชาติของสัตว์น้ำแต่ละประเภท รวมทั้งความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบนิเวศต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับสัตว์น้ำและคน

การเข้าถึงทรัพยากร หมายถึง ความสามารถในการได้มาซึ่งทรัพยากร ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ การเข้าถึงทรัพยากรจะประกอบไปด้วยการเข้าใจในตัวทรัพยากรและนำไปสู่การประดิษฐ์เครื่องมือประมงและเรือประมง เพื่อเป็นสื่อที่นำไปสู่การสามารถจับสัตว์น้ำมาได้ โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางธรรมชาติ

การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยผลลัพธ์สุดท้ายคู่กรณีสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุขอีกครั้งหนึ่ง

ยุติธรรมชุมชน หมายถึง การนำศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยเน้นการป้องกันเป็นหลัก

Prince of Songkla University
Pattani Campus